

บทที่ ๔

แนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชุมชนตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

ในบทนี้ ศึกษาแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ดังนี้

๔.๑ แนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

แนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี มีรายละเอียดดังนี้

มหาเถรสมาคมได้กำหนดหลักการและวิธีการปฏิบัติและควบคุมส่งเสริม ไว้ชัดเจน คือ กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งในระเบียบดังกล่าว กำหนด วัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าว กำหนดหน่วยงาน ให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะกรรมการ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง เจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้น เป็นรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำนันในตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบล เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง อนึ่ง การสาธารณสุขสงเคราะห์นี้ ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการพิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

๑. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์

๒. การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลองสร้างฉาปนสถาน สร้างการประปา สร้างแหล่งกำเนิดไฟฟ้า

๓. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสพทุกข์ภัยหรือช่วยคนชราหรือคนพิการการสาธารณสุขสงเคราะห์จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงามและไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และความสงบสุขของบ้านเมือง จึงจะถือว่าเป็นไปด้วยความถูกต้อง และเป็นการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสมและควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร กรรมการโดยตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ ๕-๙ คน เป็นกรรมการ สำหรับผู้ควบคุมและส่งเสริม มีคณะกรรมการอำนวยการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และคณะกรรมการ อำนวยการอบรมประชาชนกลาง

พระสังฆาธิการ เป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครอง และวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์จัดการและ

พัฒนา การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและ การสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุ สามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้พระภิกษุ สามเณร มีจริยาวัตรตรงตามประเพณีปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย นับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณร มิให้ออกนอกพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษา จัดการวัด และสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล กรณการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ^๑ กล่าววาระถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำ ชาตจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญเนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ ในการบริหารและจัดการวัด ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^๒

โดยภาพรวมบทบาทพระภิกษุทั้งทางโลกและทางธรรมท่านเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ กระทำคุณประโยชน์แก่สังคมมากมาย ได้แก่การให้ความช่วยเหลือ ดูแล เอาใจใส่และส่งเสริมคุณภาพชีวิต รอบด้าน รวมทั้งพระภิกษุ สามเณร ประชาชน ผู้ด้อยโอกาสในสังคมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งด้านร่างกายและเป็นพัฒนาการบทบาทหน้าที่พระภิกษุสงฆ์ สอดคล้องกับวันชัย ปานจันทร์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “บทบาทพระภิกษุสงฆ์ในการดูแลเด็กและเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ในวัด ศึกษากรณีเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ในเขตธนบุรี”^๓ ผลจากการวิจัยพบว่าพระภิกษุสงฆ์ได้แสดงบทบาทหน้าที่ตามหลักอริยสัจทั้ง ๔ ประการ ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สามารถที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน สังคมสงเคราะห์ได้เป็นอย่างดี เพราะการอนุเคราะห์เป็นการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์หรือการดับทุกข์ให้แก่คนอื่น และยังเป็นการแก้ไข ป้องกัน พัฒนาด้านศักยภาพของเยาวชน และเป็นการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมตามกระบวนการคือการศึกษาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น หาสาเหตุที่แท้จริงที่ก่อให้เกิดทุกข์ และหาทางที่จะพ้นจากความทุกข์นั้น ดังนั้น หลักธรรมอริยสัจจึงเห็นวิถิทางแห่งการแก้ปัญหา เพราะทำให้เข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาอย่างชัดเจน เพื่อหาแนวทางแก้ไขสาเหตุ หรือดำเนินการช่วยเหลือเพื่อขจัดปัญหาให้หมดสิ้นไปขึ้นอยู่กับสติปัญญาของแต่ละบุคคล การนำหลักธรรมอริยสัจต้องชี้แจงปัญหา สาเหตุปัญหา ผลกระทบของปัญหาการแก้ไขปัญหา และหนทางดับปัญหาให้หมดไป การช่วยเหลือชาวบ้านจึงเป็นหน้าที่พระภิกษุสงฆ์เพราะหลักพุทธธรรมจะเน้นการเอื้อต่อการอยู่

^๑ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้าคำนำ.

^๒ สัมภาษณ์ นายคำผาง พิมพ์นัฐ บ้านเลขที่ ๘๗ ม. ๑๓ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๓ วันชัย ปานจันทร์, “บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการดูแลเด็กและเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ในวัด ศึกษากรณีเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ในเขตธนบุรี”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๕๖.

รวมกัน เกิดความผูกพันรักใคร่ต่อกัน ไม่เบียดเบียนต่อกัน และช่วยเหลือเมื่อเห็นคนอื่นตกทุกข์ ให้ดำรงอยู่ด้วยกันอย่างสันติความสงบ

สรุปได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันเริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัยพระสงฆ์มีบทบาทด้านอบรมศีลธรรมแก่ประชาชน ทางด้านวรรณกรรมโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้อุปถัมภ์ และมีการสร้างวัดในทางพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นก็มีบทบาทคล้ายๆ กันแต่พอมาถึงตอนปลายของกรุงศรีอยุธยาก็เกิดศึกสงครามขึ้น ทำให้พระสงฆ์หันมาให้ความสนใจประชาชนโดยการเน้นหนักไปทางด้านเครื่องรางของขลัง ในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงโดยราชกาลที่ ๕ ได้ปฏิรูปสังคมในหลาย ๆ ด้านโดยเฉพาะโรงเรียนได้ย้ายออกจากวัดอย่างชัดเจนและพระสงฆ์ก็มีบทบาทในการสอนทั้งทางโลกและทางธรรมแก่ประชาชน ในปัจจุบันบทบาทพระสงฆ์มีความหลากหลายขึ้นเพราะเป็นยุคแห่งเทคโนโลยี พระสงฆ์ต้องพัฒนาตนเองขึ้นเพื่อให้รู้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า บทบาทหลักของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาปัจจุบันมีพัฒนาการแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนามี ๒ แบบ คือ แบบเชิงรุก จะได้เป็นประโยชน์ในการบริหารคณะสงฆ์ตามพันธกิจของคณะสงฆ์ไทยที่วางแผนไว้ ลักษณะการเผยแผ่เชิงรุกเป็นความจำเป็นแต่ยุคแต่ละสมัยพระภิกษุสงฆ์ในอดีตทำการเผยแผ่เชิงรุกด้วยการเป็นครูสอนเด็กและเยาวชน^๔ เพราะวัดในอดีตทำหน้าที่เป็นโรงเรียนเป็นสถานสงเคราะห์ แบบเชิงรับ จะได้เป็นประโยชน์แนวทางการเผยแผ่ในเชิงรับ เช่น รับการเทศนาธรรม รับการบรรยายธรรม^๕ รับการอบรมการฝึกปฏิบัติ ปัจจุบันพระภิกษุสงฆ์กระทำกันภายในวัดเป็นหลัก รุกการศึกษาสงเคราะห์ เช่น การสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน การสอนธรรมศึกษา การให้ทุนการศึกษา รุกงานสาธารณสงเคราะห์ เช่น พัฒนาแหล่งน้ำ การสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เป็นต้น^๖

กล่าวได้ว่า พระสงฆ์ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่ตนได้รับการกิจหลักโดยตรง และต่อประชาชน ๖ ประเภท

๑) พัฒนาการบทบาทด้านการปกครอง ภาพรวมที่มีต่อสังคมไทยเป็นภารกิจที่วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าของอาวาส หรือ เจ้าคณะปกครองดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม การปกครองที่ดีที่เป็นไปตามพระธรรมพระวินัยต้องให้เกิดธรรมสปปายะ คือการปกครองต้องให้อื้อต่อการศึกษา บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในด้านการปกครองนี้ มีความสันติสุขในสังคมไทยในหมู่ของพระภิกษุสงฆ์เองเป็นต้น แบบพัฒนารูปแบบหลักของพระภิกษุสงฆ์โดยตรงด้านการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม ที่มีต่อสังคมไทยคือ

^๔ สัมภาษณ์ นายจันทร์ สีสาร บ้านเลขที่ ๑๐๗ ม. ๑๓ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๕ สัมภาษณ์ นายบัวชอบ ฐานะ ที่บ้านโนนม่วง ม. ๑๑ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๖ สัมภาษณ์ นายสาท โพธิ์ศรีรัตน์ กำนันตำบลปะโค บ้านเลขที่ ๒๑๘ ม.๖ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๙.

- การประชุมคณะกรรมการวัด^๗
- การจัดทำโครงการพัฒนาวัด
- ทะเบียนพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดหรือบุคคลทั่วไป
- สมุดเยี่ยม สมุดบันทึกประวัติวัด
- สวัสดิการภายในวัด
- ระเบียบปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร และศิษย์วัดหรือบุคคลทั่วไป^๘
- การประชุมอบรมศิลาจารวัตรของพระภิกษุสามเณรศิษย์หรือบุคคลทั่วไป^๙
- การทำวัตรเช้าเย็นของพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดหรือบุคคลทั่วไป^{๑๐}
- การทำความสะอาดวัดของพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดหรือบุคคลทั่วไป^{๑๑}
- การประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร และศิษย์วัดหรือบุคคลทั่วไป^{๑๒}
- ระเบียบปฏิบัติสำหรับบุคคลภายนอกที่มาร่วมกิจกรรมหรือใช้สถานที่ของวัดจัดกิจกรรม

ต่างๆ^{๑๓}

๒) พัฒนาการบทบาทด้านการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป

- การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม และผลการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี ของพระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป
- การศึกษาอบรมพระธรรมวินัย และผลการศึกษาพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณร ภายในวัด ระดับความรู้สายสามัญของพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป^{๑๔}

๓) พัฒนาการบทบาทด้านการเผยแผ่ปฏิบัติธรรม ได้แก่ การให้การสนับสนุนกิจกรรม การช่วยให้มีการ ประพฤติธรรมปฏิบัติธรรมอันเป็นประโยชน์แผ่ไปในสังคมและข้างหน้าอนาคตอาจ การจัดดูมีการศึกษาแก่ระดับชาวบ้านได้แก่ การสอน การอบรม การแสดงธรรม การปาฐกถาธรรม และการเขียนตำรา และการปฏิบัติธรรม โดยเผยแผ่ผ่านสื่อต่างๆ เช่นวิทยุ โทรทัศน์ และ

^๗ สัมภาษณ์ นายคารม ดวงประภา ที่บ้านโนนม่วง ม. ๑๑ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๘ สัมภาษณ์ นางสาวรณิ จันทรแก้ว ที่วัดบ้านโนนสูง ม. ๑๐ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๙ สัมภาษณ์ นายฝอย หอมหวล ที่วัดบ้านโนนสูง ม. ๑๐ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ พิมสิม ที่วัดป่าโคกเกษตร ม. ๑๔ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายประเทือง บุญแก้ว บ้านเลขที่ ๑๑๔ ม. ๗ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายวันดี เคนวงศ์ บ้านเลขที่ ๓๕ ม. ๑๔ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายบุญชู ศรีหานิล ผู้ใหญ่บ้านโพธิ์ บ้านเลขที่ ๒๗ ม.๓ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายสุระชัย โพธิ์เพชรเล็ก ผู้ใหญ่บ้านหันเทา บ้านเลขที่ ๑๒๒ ม.๔ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

หนังสือพิมพ์เป็นต้น แบบพัฒนาบทบาทหลักของพระภิกษุสงฆ์โดยตรงด้านเผยแผ่ที่มีต่อสังคมไทย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

- การแสดงธรรมเทศนาภายในวัดของพระภิกษุในช่วงเช้าพรรษา ออกพรรษา
- การออกไปอบรมศีลธรรมแก่ครูนักเรียนในสถานศึกษา และองค์กรอื่นทั่วไป
- การออกไปอบรมศีลธรรมแก่ประชาชนตามหมู่บ้าน และหน่วยงานต่าง ๆ ของพระภิกษุ
- การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันสำคัญอื่นๆ^{๑๕}
- การจัดห้องสมุดและจำนวนผู้มาใช้บริการห้องสมุด
- พิพิธภัณฑสถานในวัดและจำนวนผู้มาใช้บริการพิพิธภัณฑสถานในวัด
- การอบรมวิปัสสนาแก่ประชาชน^{๑๖}

๔) พัฒนาการบทบาทด้านการสาธารณูปการ ได้แก่ภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุ ดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขต พุทธาวาส และเขตสังฆาวาส แบบพัฒนาบทบาทหลักของพระภิกษุสงฆ์โดยตรงด้านการ สาธารณูปการ คือ

- แผนผังวัด
- ป้ายสถิติบอกจำนวนศาสนบุคคลในวัด ป้ายชื่อวัด ป้ายแสดงรายนามเจ้าอาวาส ป้าย แสดงประวัติวัด ป้ายคติธรรมพุทธภาษิต ป้ายข้อมูลสารสนเทศ
- รั้ววัด ถนนและทางเท้าภายในวัด^{๑๗}
- การสาธารณูปโภค
- ห้องสุขาสาธารณะ
- ที่นั่งพักผ่อน^{๑๘}
- ไม้ดอกไม้ประดับ^{๑๙}
- ความสะอาด^{๒๐}
- การแต่งตั้งไวยาวัจจร^{๒๑}

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายบุญคุ้ม ญาทิพย์ บ้านเลขที่ ๓๐ ม. ๔ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายประเสริฐ เสาเหี้ย ผู้ใหญ่บ้านหนองสร้างไพร บ้านเลขที่ ๒๐๗ ม.๕ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางบรรพภา โพธิ์เพชรเล็ก ที่บ้านหันเทา ม. ๔ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายตา ห้วนหอม บ้านเลขที่ ๒๓/๑ ม. ๘ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางนครสวรรค์ ราชสะอาด บ้านเลขที่ ๑๕ ม. ๘ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางทัน เทพช่วย บ้านเลขที่ ๗๒ ม. ๓ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายคุณ หินโงม บ้านเลขที่ ๑๓๐ ม. ๓ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๙.

- การจัดทำทะเบียนอสังหาริมทรัพย์
- สงหาอสังหาริมทรัพย์
- บัญชีการเงิน การเก็บรักษาเงิน^{๒๒}
- สถาปนาอาคารเสนาสนะภายในวัดเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งในเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และพื้นที่อื่นๆ ในบริเวณโดยรอบวัด^{๒๓}

๕) พัฒนาการบทบาทด้านการสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ ภารกิจด้านการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน พระภิกษุสงฆ์ต้องให้คำแนะนำปรึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมให้สามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งถือเป็นหน้าที่โดยหลักของพระภิกษุสงฆ์ แบบพัฒนาบทบาทหลักด้านการสังคมสงเคราะห์ ของพระภิกษุสงฆ์ต่อประชาชน คือ

- การเรียนวิชาการทางพระพุทธศาสนา และผลการเรียนวิชาการทางพระพุทธศาสนาของศิษย์วัด^{๒๔}
- การส่งเสริมการศึกษาและผลการศึกษาตามหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชน^{๒๕}
- การสงเคราะห์ทางการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษา มอบอุปกรณ์การศึกษา^{๒๖}
- การให้ใช้สถานที่วัดเป็นที่ตั้งของโรงเรียนหรือจัดกิจกรรม^{๒๗}
- การเป็นครูผู้สอนตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งมหาวิทยาลัย และระดับมัธยมศึกษา ตลอดจนเด็กเล็ก หน่วยงานต่างๆ ^{๒๘}

๖) พัฒนาการบทบาทการสาธารณสงเคราะห์ สาธารณะประโยชน์แก่สังคม ได้แก่ ภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนเป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่สังคมด้านต่างๆ แบบบทบาทหลักของพระภิกษุสงฆ์ต่อประชาชน คือ

- การสงเคราะห์ทางด้านสุขภาพอนามัย

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายสมาน ไชยแก้ว บ้านเลขที่ ๒๑๙ ม. ๒ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายบัวสี สีดาแจ่ม ผู้ใหญ่บ้านผักกาดย่า บ้านเลขที่ ๑๘ ม. ๗ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายทองดี บุตรดีมี ที่วัดสว่างอารมณ์ ม. ๒ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายทองดี ทาสีแสง บ้านเลขที่ ๑๘๓ ม. ๑๒ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางบัวโล ทิพย์สุข บ้านเลขที่ ๒๒๙ ม. ๑๒ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นางทองใส ไชยพัฒน์ บ้านเลขที่ ๖๘ ม. ๗ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายทองนาค มูลมาตร ผู้ใหญ่บ้านโนนแดง บ้านเลขที่ ๓๗ ม. ๘ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

- การสงเคราะห์ทางอาชีพ
- การสงเคราะห์ทางด้านกฎหมาย
- การสงเคราะห์ด้านสาธารณสุข
- การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความเดือดร้อน
- การสงเคราะห์แก่ผู้เดินทาง^{๒๙}

จากการศึกษาวิเคราะห์โดยภาพรวมหลักของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาปัจจุบันมีพัฒนาการจากการศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วปฏิบัติตามแบบเถรวาทดั้งเดิม พร้อมทั้งนำหลักคำสอนมาเผยแผ่ให้ประชาชน สำหรับพระภิกษุสงฆ์ไทยยังมีบทบาทหลักทางพระธรรมวินัย และตามพันธกิจของงานคณะสงฆ์ไทยต้องรับผิดชอบ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยตรงและต้องปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ได้มองวิธีการเผยแผ่พระธรรมแบบเชิงรุกเชิงรับ ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตเป็นเครื่องมือ และการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามทางพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงในประเทศไทยต่อไป

ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ^{๓๐} นั้น วัดสามารถจัดการศึกษาได้ทั้ง ๓ ระบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ ตามหลักการความมีเอกภาพทางนโยบายและความหลากหลายในทางปฏิบัติ ซึ่งจุดเป้าหมายที่เป็นจุดเด่นในการจัดการศึกษาของวัด คือ การพัฒนาจิตของเยาวชนและประชาชนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม ตามหลักพระพุทธศาสนา โดยรัฐส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ และการกำหนดมาตรฐานการศึกษา ซึ่งปัจจุบันวัดจัดการศึกษาใน ๓ ลักษณะ คือ

๑. **การจัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาท** เป็นการศึกษาเพื่อสืบสานพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่ที่วัดจะต้องทำ ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมและบาลี การศึกษาพระอภิธรรม การศึกษาวิปัสสนากรรมฐาน และการศึกษาสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยพระศาสนา

๒. **การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาเพื่อสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสในสังคม** ได้แก่ โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ โรงเรียนหรือศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์ฝึกอาชีพ และศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้าน

๓. **การส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชนของชาติ** ได้แก่ การจัดให้มีทุนเพื่อส่งเสริมการศึกษาของเด็ก การให้ที่พักอาศัยแก่เด็กที่กำลังศึกษาเล่าเรียน การอบรมระยะสั้นๆ แก่ประชาชนทั่วไป เช่น การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การบวชพระในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เช่น ๑ ถึง ๓ เดือน เพื่อศึกษาพระธรรมตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ดังนั้น เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว อาจกล่าวได้ว่าวัดมีบทบาทหน้าที่ใน ๓ ส่วนคือ

๑. เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ พิมพ์พันธ์ ผู้ใหญ่บ้านดอนพิลา บ้านเลขที่ ๕๕ ม.๙ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๐} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเรื่อง วัดจะมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทภาพพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า๓-๙.

๒. พลิตครูคุณธรรมโดยให้การศึกษา อบรม ศาสนธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแก่พระภิกษุสงฆ์สามเณรที่บวชเรียน เพื่อไปทำหน้าที่เป็นผู้เผยแผ่ศาสนาต่อไป

๓. เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ โดยให้การศึกษาและเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

ศูนย์อบรมในวัด

โครงการอบรมธรรมะวันหยุดถือเป็นโครงการหลักที่ทำต่อเนื่องตลอด สามารถปลูกฝังหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้ครองจิตใจเด็กและเยาวชนได้ดี พวกเขาได้เรียนรู้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ ได้ปฏิบัติตัวถูกต้องกับความเป็นพุทธศาสนิกชน ทำให้ชุมชนสงบสุข มีคนดีเพิ่มมากขึ้น คุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชนดีขึ้น ทุกคนมีศีลมีธรรม มีศีลห้าเป็นพื้นฐานแห่งการดำเนินชีวิต เด็ก และเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด สารเสพติด สิ่งมอมเมา ไม่เที่ยวเตร่เตร่ มีศีลห้าของตนเองเป็นที่ตั้ง

เด็กและเยาวชน ที่อยู่รอบๆ วัดมาเรียนธรรมะในวันเสาร์และอาทิตย์ทั้งชายและหญิง อายุ ๕-๑๘ ปี มีพระสงฆ์ร่วมกับคนหนุ่มสาวในชุมชนมาเป็นครูและอาสาช่วยสอนธรรมะ ทำให้ภาพความสัมพันธ์ระหว่างสถาบัน ศาสนา บ้าน วัด โรงเรียนดูเข้มแข็ง อบอุน ดังเช่นสังคมไทยสมัยเก่า พระมหาสมัย จินตโฆสโก เสมือนหนึ่งเป็นตัวแทนสถาบันสงฆ์ ได้ให้คำจำกัดความแห่งสายสัมพันธ์แบบไทย ๆ นี้ว่า “เราเป็นพระ เป็นเณร ตื่นเช้ามาก็บิณฑบาต ใครใส่บาตรล่ะ ก็คือ ชาวบ้าน ชาวบ้าน ศรัทธาก็ใส่บาตร ไม่ศรัทธา เขาก็ไม่สนใจ พระ เณรอาศัยอยู่ได้เพราะอาศัยชาวบ้าน ยิ่งไงๆพระก็ต้องบิณฑบาต อาตมาเองโตมาจากเณร เพราะได้กินข้าวชาวบ้าน เขาบริจาค เขาช่วยเหลือ เราโตมากับผ้าเหลือง ได้พระพุทธศาสนา พระอุปัชฌาย์ อาจารย์อบรมสั่งสอน ได้เรียน ได้เรียนจบมหาจุฬาฯ เราคิดว่า เราน่าจะได้ทดแทนคุณพระศาสนา และตอบแทนชาวบ้านร่วมกันไปเลย ด้วยการให้การศึกษา แก่เด็กที่ด้อยโอกาสในสังคม แล้วก็เผยแผ่ธรรมให้แก่พระพุทธศาสนา เมื่อเด็กมีจริยธรรม มีความรู้ สังคมก็จะเป็นสุข อย่างน้อย ๆ ก็มีปัญหาน้อยลง การอบรมเผยแผ่ธรรม พระ เณรเราก็ทำกับทุกภาคส่วนในสังคมอยู่แล้ว สำหรับงานตรงนี้ พระ เณรในวัดเราก็ทำเต็มที่ ทำให้ดี ท่านเจ้าอาวาสเป็นประธานมูลนิธิ กลุ่มแสงเทียน เรามีกรรมการมูลนิธิ อาตมาเป็นเลขาฯ มูลนิธิ เลี้ยงดูเด็กอยู่ตรงนี้ทุกวัน トラบไตที่ยังมีลมหายใจอยู่ ก็จะทำงานให้กับเด็ก ช่วยเหลือเด็ก ๆ และให้กับพระพุทธศาสนาตลอดไป”^{๓๑}

๔.๑.๑ บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อสังคมสมัยพุทธกาลมีพัฒนาการมีภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อสังคมสมัยพุทธกาลนับตั้งแต่สมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าทรงได้ตรัสรู้เป็นอนุตตรสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อเกิดขึ้นในโลกย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มากเพื่อสุขแก่คนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูลเพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ซึ่งสรุปพัฒนาการบทบาทด้านการปกครอง คณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปตามบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย ผู้นำการปกครอง

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายณวญ ทาสีแสง ผู้ใหญ่บ้านโนนสูง บ้านเลขที่ ๓๙/๑ ม.๑๐ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

คณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยาวัตรข้อปฏิบัติเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคม การปกครองต้องให้อำนาจการศึกษาจะทำให้การปกครองง่ายขึ้น สะดวกขึ้น นอกจากจะมีความสงบสุข มีความสันติสุขในหมู่ของพระภิกษุสงฆ์เองแล้ว ยังสามารถเป็นต้นแบบของการปกครอง บทบาทในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมา ๒ คือคั่นธรรมา และวิปัสสนาธรรมา “ด้านคั่นธรรมา” ได้แก่ศึกษาตามพระธรรมวินัยคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อประกาศคำสอนให้เกิดผลทางการปฏิบัติทางความเชื่อถือของประชาชน “วิปัสสนาธรรมา” ได้แก่ปฏิบัติเน้นทางด้านหลักธรรม^{๓๒} เช่นเรื่องพระนิพพาน การกำจัดอวิชชา ไตรสิกขา การเน้นปัญญาของกัลยาณมิตร หรือทางพระวินัย เช่นการถือวินัยของพระนวกะ การร่วมประชุมในอุโบสถเดียวกัน การนั่งประชุมแสดงธรรม สนทนาสาธกัจฉา การถือกิจวัตรปฏิบัติ อภิปราย ตอบปัญหาธรรมจึงกล่าวได้ว่าการเคร่งปฏิบัติทั้งพระธรรมวินัยนี้คือธรรมาซึ่งเรียกว่า ธรรมา ๒ อย่าง บทบาทการสงเคราะห์ประชาชนด้านจิตใจแบบอย่างพระอรุณเวลกัสสปะเป็นพระภิกษุสงฆ์ในอดีตสมัยพุทธกาลการได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะในด้านผู้มีบิรารมากเป็นพระภิกษุสงฆ์ในอดีตรู้จักบำรุงจิตใจบิรารด้วยการสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของและหลักธรรมะ มีพรหมวิหารธรรม จึงทำให้ท่านสามารถยืดเหนี่ยวจิตใจบิรารไว้ได้สำหรับใช้ปกครอง และพระมหาโมคคัลลานเถระมีบทบาทเป็นพระเถระมีอหยาศัยใจกว้าง ด้วยการสงเคราะห์ประชาชน ผู้เปี่ยมล้นด้วยใจกว้างไม่กีดกัน ไม่เบียดบังความดีความสามารถของคนอื่น ไม่ฉวยโอกาสชิงความดี ความชอบจากผู้อื่นมีความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น บทบาทด้านการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปกครองให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปกครองของประชาราษฎร์ด้วยผู้นำเป็นผู้ทรงธรรม ผู้นำมีความยุติธรรม^{๓๓} ความพร้อมเพียงกันทำหน้าที่โดยเห็นแก่ธรรมเป็นหลัก แบบอย่างพระอานนท์เป็นสหชาติและพุทธอุปัฏฐากของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับทางบ้านเมืองในระบบการปกครองแบบราชาธิปไตย เช่น ท่านเข้าไปแสดงธรรมถวายพระมหาลีของพระเจ้าปเสนทิโกศลจนเป็นเหตุให้มีการบัญญัติพระวินัยและพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงโทษแห่งการที่ภิกษุเข้าไปในพระราชวังเพื่อให้เกิดความเรียบร้อย บทบาทด้านการเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตแก่คนในสังคมเป็นผู้ทำความดีเป็นต้นแบบสังคมการสร้างและพัฒนาเปลี่ยนชีวิต^{๓๔} แบบอย่างพระอานนท์เป็นผู้ที่ประหยัดและฉลาดความอ่อนน้อมถ่อมตนถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตแก่คนในสังคมสอดคล้องกับธรรมะสันโดษและเศรษฐกิจพอเพียง บทบาทด้านสาธารณูปการโดยภาพรวมด้านสาธารณูปการ คือการดูแลนวรรร การก่อสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยมีลักษณะเป็นการนวรรรถาวรวัตถุที่ก่อสร้างอย่างเรียบร้อย^{๓๕} เพื่อประโยชน์สุขต่อสาธารณชนที่ก่อสร้างแต่ละแห่ง มีความ

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายสายทอง พลซา ผู้ใหญ่บ้านโนนม่วง บ้านเลขที่ ๒ ม.๑๑ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายวรวิทย์ ไชยพันธ์ ผู้ใหญ่บ้านสามัคคี บ้านเลขที่ ๑๕๒ ม.๑๒ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นางมะลิวัลย์ พรรณรังษี ผู้ใหญ่บ้านดอนหม้อดแก้ว บ้านเลขที่ ๔๘ ม.๑๓ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายอาคม ผาจันทร์ ผู้ใหญ่บ้านโคกเกษตร บ้านเลขที่ ๖๓ ม.๑๔ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สวยงามและมีแบบแปลนที่ถูกต้องเหมาะสมตามพระธรรมวินัยบัญญัติ ทำให้เกิดความร่มรื่น น่าเลื่อมใสแก่ประชาชน และยกย่องการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขต่อสาธารณชน

๔.๑.๒ พัฒนาการบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน

ผลการศึกษาพบว่าศึกษาวิเคราะห์บทบาทที่ควรปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยพึงปฏิบัติต่อสังคม เพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกที่มีต่อสังคมงานคณะสงฆ์ ๖ ประเภท มีบทบาทหน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์โดยตรงอันได้แก่ ๑) การปกครอง ๒) การศึกษา ๓) การเผยแผ่ ๔) การสาธารณูปการ บทบาทหน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ต่อประชาชน ๕) การสังคมสงเคราะห์ ๖) การสาธารณสงเคราะห์ พัฒนาการบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทยแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี ๒ แบบ คือ เชิงรุก ได้แก่แนวทางในการบริการเผยแผ่หลักธรรมถึงบ้าน เชิงรับ ได้แก่รับการเทศนาธรรม การรับบรรยายธรรม การอบรมการฝึกปฏิบัติ ที่พระภิกษุสงฆ์กระทำกันภายในวัดเป็นหลัก ในสายละเอียดที่ชัดเจนตามพันธกิจของงานคณะสงฆ์ไทย ๑) การปกครอง บทบาทหลักของพระภิกษุสงฆ์โดยตรงที่มีต่อสังคมไทยด้านการปกครอง เป็นภารกิจที่วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือ เจ้าคณะปกครองดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด หรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือ พระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช^{๓๖} ๒) การศึกษา บทบาทด้านการส่งเสริมการศึกษาทั้งปริยัติธรรมและการศึกษาเคราะห์ พระภิกษุสงฆ์มีบทบาทรับผิดชอบตามหลักพระธรรมวินัยด้านการปกครองคณะสงฆ์ประเพณีปฏิบัติชอบ คณะสงฆ์ไทยยังมีบทบาทการจัดการศึกษาปัจจุบันจัดการเรียนการสอน เปิดสอนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นที่ก่อกำเนิดบูรณาการวิชาการศาสตร์สมัยใหม่ โดยเฉพาะที่เป็นสำคัญพัฒนาจิตใจและสังคมให้ยึดมั่นความจริงเป็นหลัก เช่น สัจจะ เมตตา สามัคคี มีวินัย มีคุณธรรมจริยธรรมปฏิบัติโดยยกแบบอย่างบทบาทที่ปรากฏในสังคมไทยและตามพระธรรมวินัย^{๓๗} เช่น “พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)” ด้านการเผยแผ่ที่ท่านมอบไว้เป็นมรดกแก่ชาวโลกคือหนังสือพุทธธรรมและงานนิพนธ์อันทรงคุณค่า “พระพรหมบัณฑิต (พระมหาประยูร ธมฺมจิตฺโต ศ.,ดร.)” ด้านการส่งเสริมการศึกษาเผยแผ่การบรรยายธรรมเทศนากิจกรรมเชิงพุทธ ตำราวิชาการจัดเป็นงานที่คณะสงฆ์มีโอกาส เป็นจุดแข็งช่วยพัฒนาชาติบ้านเมืองสังคมโดยแท้ “พระราชพุทธิวรารมณ์ (ประเทือง อาภาธโร)” ด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้วยบทบาทการอุทิศการทำงานด้วยความเสียสละ ทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ และสติปัญญา ความรอบรู้ทำให้กิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนก้าวหน้า และได้รับความเชื่อถือไว้วางใจจากทางราชการ และประชาชนผู้ปกครองนักเรียนเป็นอย่างดีโดยลำดับ^{๓๘} ๓) การเผยแผ่ บทบาทด้านการเผยแผ่และปฏิบัติธรรม การเผยแผ่การสั่งสอนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเทศนา ปาฐกถาธรรม

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูปทุมศีลวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอกุดจับ วัดสระบัว ต.เชียงเพ็ง อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูโอภาสธรรมฐิติ เจ้าคณะตำบลปะโค วัดทุ่งสว่าง ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระอธิการทองปุ่น จนทสุโข จร. วัดนิโครธาราม ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๙.

หรือเผยแพร่ธรรมทางสื่อมวลชนบทบาทปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสงฆ์^{๓๙} โดยการฝึกอบรมสมณะและวิปัสสนาการเพื่อดับทุกข์ทางจิตใจ ๔) การสาธารณูปการ บทบาทหลักของพระภิกษุสงฆ์โดยตรงพันธกิจการสาธารณูปการ ได้แก่การช่วยเหลืออุดหนุนหรือเกื้อกูลคนส่วนมากหรือคนทั่วไปเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อยเป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อมของวัดได้แก่ การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถานให้อยู่เรียบร้อยดีงาม ซึ่งได้แก่การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนโดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำ^{๔๐}

๕) การศึกษาสงเคราะห์ โดยพัฒนา จริยธรรม บนพื้นฐานความเป็นไทย ด้วยความตั้งใจที่จะให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแผ่ศาสนาธรรม นอกเหนือจากทำหน้าที่เป็นวัดที่ให้การอบรมสั่งสอนแบบประเพณีของวัดทั่วไปแล้วได้มีวิธีการสอนเชิงรุกเช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าเคยดำเนินการเผยแผ่มาก่อน โดยเน้นการศึกษา และหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างอนาคตของชาติคือ เยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและเป็นคนดีของสังคม^{๔๑}

๖) การสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่บทบาทในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่สังคมเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนแก้ไขปัญหาเสียดิต ในรูปแบบของโครงการต่างๆ โดยมีจุดประสงค์ต้องการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางสังคมให้มีชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สูงขึ้น^{๔๒}

๔.๒ แนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

ตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

แนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ที่ได้จากการสัมภาษณ์คือพัฒนามาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน จากการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นเชิงคุณภาพ พบว่า บทบาทการทำหน้าที่ของพระสงฆ์ที่เห็นเป็นรูปธรรม คือการส่งเสริม ด้านศีลธรรม จริยธรรม สามัคคีธรรม และหลักปฏิบัติตามทางสายกลาง เพื่อนำไปสู่ความพองามพอกินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง^{๔๓} รูปแบบในการดำเนินการ มีทั้งที่พระสงฆ์ดำเนินการ ด้วยตนเองโดยตรง ที่พระสงฆ์ดำเนินการโดยอาศัยการมีส่วนร่วม

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระอธิการสัจด์ พุทฺธสโร จร.วัดสว่างอารมณ์ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระอธิการดาวิ กลยาโณ จร.วัดอุดมวิทยาราม ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระมหาสงค์ อธิปญโญ จร.วัดบวรรัตนคุณ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตพัฒน์โนดม จร.วัดศรีวิไลย์ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระทองคำ ถาวโร รก.วัดใหม่เชียงคง ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

ร่วมของชุมชน^{๔๔} ในภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคมทั่วไปที่พระสงฆ์ดำเนินการเอง เช่น การเทศนาในวันธรรมสวนะและวันสำคัญทางพุทธศาสนาต่างๆ ส่วนที่พระสงฆ์ดำเนินการโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องในสังคมทั่วไป เช่น การจัดอบรมเพื่อให้ความรู้ด้านต่างๆ^{๔๕}

การจัดกิจกรรมเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ผลจากการกระทำตามบทบาทดังกล่าวของพระสงฆ์นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดสภาพแวดล้อมบ้านเรือนให้สะอาด การสร้างความอบอุ่นในครอบครัว^{๔๖} การออมเพื่ออนาคต การเสริมสร้างชุมชนปลอดภัย การเสริมสร้างความสงบสุข เอื้ออาทร ไม่มีการทะเลาะวิวาทบาดหมางกันภายในชุมชน และการส่งเสริมให้ประชาชนปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้มีความสุขทั้งกายและใจมีงานทำมีรายได้พออยู่พอกิน^{๔๗} มีสภาพแวดล้อมชุมชนที่สะอาด และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งนี้โดยแบ่งออกได้ตามหลักธรรม ๘ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านการส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมประเพณี ได้แก่ การส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนเข้าวัด ทำบุญ ตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา ทุกวันธรรมสวนะ การเวียนเทียนปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา การอนุรักษ์สืบทอดประเพณีพื้นเมืองได้แก่ พิธีสะเดาะเคราะห์ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีมัสการหลวงปู่แก้ว ซึ่งเป็นพระศักดิ์ของตำบล ประเพณีการฟังเทศน์มหาชาติ^{๔๘}

๒) ด้านสุขภาพอนามัย ได้แก่ การประสานงานกับสถานีอนามัยและกลุ่ม อสม. เพื่อจัดวิทยากรมาอบรมผู้สูงอายุในด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย การตรวจสุขภาพประจำปีแก่ผู้สูงอายุ และประชาชนทั่วไปการกำจัดลูกน้ำยุงลายเพื่อป้องกันไข้เลือดออก และร่วมมือกับโรงเรียนต่างๆ ในตำบลและสถานีอนามัย จัดให้นักเรียนประกาศข่าวและความรู้ด้านการรักษาสุขภาพอนามัย และการป้องกันโรคต่างๆ ให้ประชาชนได้รับทราบ^{๔๙}

๓) ด้านสัมมาอาชีพ ได้แก่ การส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ เช่น ส่งเสริมอาชีพกลุ่มแม่บ้านโดยประสานงานกับเจ้าหน้าที่เกษตรประจำตำบลมาจัดอบรมให้ความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิตการเกษตร การปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ไร่บริเวณในครัวเรือนเพื่อลดรายจ่าย ส่งเสริมให้

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระอธิการประเสริฐ สุภโท จร.วัดโนนแดงพัฒนาราม ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระอธิการสงวน สมาจาโร จร.วัดโนนสูง ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระอธิการบุญสวน สุทธิญาโณ จร.วัดโนนม่วง ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระครูเกษมวุฒิคุณ จร.วัดป่าสำราญธรรม ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูพิพัฒน์กิจจาภรณ์ จร.วัดป่าดอนหมือดแก้ว ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระอธิการสุขสันต์ จตตภโย จร.วัดป่าโคกเกษตร ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๙.

ประชาชนปลูกไม้เศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มรายได้ในอนาคต ประสานงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาส่งเสริมให้ประชาชนอนุรักษ์ป่าไม้ของแต่ละหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว^{๕๐}

๔) ด้านสันติสุข ได้แก่ สนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และตำรวจบ้านโดยการบริจาคเงิน และวัสดุอุปกรณ์ดำเนินงานส่งเสริมจิตสาธารณะโดยฝึกบำเพ็ญจิตภาวนาในวันสำคัญทางศาสนา^{๕๑} ส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนออกกำลังกายและเล่นกีฬา เพื่อสุขภาพที่ดี และป้องกันปัญหายาเสพติด รณรงค์งดดื่ม งดเสพ งดจำหน่ายสุรา และสิ่งเสพติดในบริเวณวัด สถานศึกษา สถานที่ราชการ รณรงค์งดดื่มสุราและของมึนเมาในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา และส่งเสริมให้สมาชิกครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อนำไปสู่การมีครอบครัวที่อบอุ่น

๕) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ ร่วมมือกับสถานศึกษาในการพัฒนาการศึกษาแก่เด็กนักเรียน ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐจัดอบรมให้ความรู้เรื่องแนวทางการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ แก่ประชาชนในตำบล จัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ให้แก่เด็กและเยาวชน มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนในตำบล มอบทุนการศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรมและสามัญ และจัดการบรรพชาอุปสมบทเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยและสายสามัญ

๖) ด้านสาธารณะสงเคราะห์ ได้แก่ สงเคราะห์ปัจจัยช่วยเหลือในงานศพต่างๆ ที่ได้ไปร่วมมอบปัจจัยและสิ่งของเพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้แก่ผู้สูงอายุในวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์จึงได้มีการจัดตั้งองค์คำป่าสมทบทุนกองทุนผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้าน การเยี่ยมผู้ป่วยในโรงพยาบาลและมอบเงินช่วยเหลือเพื่อเป็นกำลังใจ การช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เช่น ไฟไหม้บ้าน น้ำท่วมทั้งในและนอกเขตชุมชน

๗) ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม ได้แก่ การร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อจัดพิธีรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ผู้สูงอายุ อบรมนักเรียนในเรื่องความกตัญญูกตเวทิตาในวันสำคัญต่างๆ จัดพิธีทำบุญตักบาตรและถวายราชสดุดีในงานวันแม่แห่งชาติ ส่งเสริมการพึ่งเทศมหาชาติ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับและผู้มีพระคุณ

๘) ด้านสามัคคีธรรม ได้แก่ ร่วมมือกับผู้นำชุมชนและประชาชนพัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ ประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชนและประชาชนในจัดงานทำบุญประเพณี เทศนา อบรมประชาชนเพื่อปลูกจิตสำนึกเรื่องความสามัคคีในหมู่คณะเป็นประจำในวันธรรมสวนะ

ในการที่รัฐของความร่วมมือจากคณะสงฆ์ให้ช่วยสนับสนุนการพัฒนาชุมชน ดังกล่าว รัฐบาลได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของพระภิกษุโดยส่วนรวมไว้อย่างกว้าง ๆ ๒ ประการ คือ ^{๕๒}

๑. การพัฒนาวัด โดยเหตุที่วัดเป็นแหล่งสำคัญ เป็นศูนย์รวมของประชาชนในชนบท รัฐบาลจึงได้เล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องทำการพัฒนาวัดเป็นประการแรก เพื่อให้วัดเป็นแบบอย่างในการพัฒนาแก่ประชาชน และเป็นแหล่งจัดกิจกรรมอำนวยความสะดวกแก่สังคมทั่วไป

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายสัมฤทธิ์ สุริยะวงศ์ สารวัตรกำนันตำบลปะโค บ้านเลขที่ ๒๙ ม.๖ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางคุณ พิมพ์พันธ์ บ้านเลขที่ ๑๕๐ ม. ๖ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๙.

วัด วาอารามอันเป็นที่ดำรงพระพุทธศาสนา มีความเสื่อมโทรมไม่เรียบร้อยเหมาะสม ที่ประจักษ์แก่การอยู่หลายประการ ตามความเข้าใจของข้าพเจ้านั้น วัดวาอารามทั้งหลายควรอยู่ในฐานะที่จะก่อให้เกิดศรัทธา^{๕๒} ให้รู้สึกความร่วมมือร่วมใจสงบสงัดชวนให้เคารพบูชา เกิดพุทธธานุสสติและดวงจิตผ่องใสในเมื่อใครเหยียบย่างเข้าไป

ดังนั้นวัดควรเป็นลักษณะคือ

๑. ให้วัดมีสถานที่สะอาดเรียบร้อย
๒. ให้การปกครองในวัดเรียบร้อย
๓. ให้วัดมีกิจกรรมอำนวยประโยชน์แก่ประชาชน^{๕๓}

การพัฒนาวัดจะก่อให้เกิดผลต่อประเทศชาติเป็นส่วนรวมหลายประการ คือ^{๕๔}

๑. ช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชน เนื่องจากงานพัฒนาวัดเป็นการเรียกร้องความร่วมมือจากประชาชนให้มาร่วมกันพัฒนา ทำให้เกิดผลดีในทางความสามัคคีและความริเริ่มที่จะบำเพ็ญประโยชน์ส่วนรวม^{๕๕}

๒. การพัฒนาวัดประจำหมู่บ้าน ย่อมมีผลต่อเนื่องกับการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ ด้วยเพราะวัดพัฒนาจะเป็นแหล่งถ่ายทอดวิธีการพัฒนาสู่ประชาชนและเป็นที่ให้คำแนะนำปรึกษาในด้านต่างๆ^{๕๖}

๓. เป็นประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ เพราะวัดทำหน้าที่เป็นโรงเรียน สถานพยาบาล และสถานสงเคราะห์ประเภทต่าง ๆ รวมทั้งเป็นแหล่งชุมชนประจำหมู่บ้านด้วย^{๕๗}

๔. ช่วยแก้ปัญหาเยาวชนของชาติ เพราะวัดพัฒนาทุกวัดจะมีการจัดกิจกรรมเยาวชนรวมอยู่ด้วย เช่น การตั้งหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ โรงเรียนอบรมศีลธรรม เป็นต้น^{๕๘}

๕. ผลในการรักษาศิลปะของชาติ โดยเหตุที่วัดเป็นแหล่งรวบรวมซึ่งศิลปะของชาติอยู่แล้ว การพัฒนาวัดจะทำให้ความมุ่งหมายของรัฐในด้านนี้ได้ผลดียิ่งขึ้น

๖. ทางด้านการปกครอง เนื่องจากวัดเป็นแหล่งอบรมศีลธรรม และแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน จึงเป็นผลดีต่อการปกครองบ้านเมือง

๗. การป้องกันแทรกซึมบ่อนทำลายของลัทธิฝ่ายตรงข้าม เพราะเมื่อประชาชนมีที่พึ่งทางใจและกายที่ดีย่อมเกิดความเชื่อมั่นพระศาสนา และพระภิกษุก็จะเป็นผู้เสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชนด้วย

^{๕๒} สัมภาษณ์ นางเข็มทอง ดวงแจ่ม ที่วัดนิโครธาราม ม. ๑ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นางเตียง ดันไทร ที่วัดนิโครธาราม ม. ๑ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๔} สัมภาษณ์ อ.วิชัย กาญจน์แก้ว บ้านเลขที่ ๑๐๓ ม. ๕ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายประเสริฐ โพธิ์ศรี บ้านเลขที่ ๘๒ ม. ๕ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายทองปน โทกุล ที่บ้านดอนพิลา ม. ๙ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายสงวน จำปาขาว บ้านเลขที่ ๑ ม. ๙ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

๘. การปกครองคณะสงฆ์เพราะการพัฒนาวัดเน้นในเรื่องการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณรให้เจริญขึ้นด้วย^{๕๘}

๙. การบริหารวัดและการจัดศาสนสมบัติของวัดจะเป็นไปตามแนวทางที่ชอบที่ควร

๑๐. ประเทศไทยจะมีวัดวาอารามอันงดงาม เป็นระเบียบ เจริญตา เจริญใจ เป็นที่เชิดหน้าชูตาของบ้านเมือง

๒. การพัฒนาหมู่บ้าน งานพัฒนาชุมชนของรัฐบาลมีความมุ่งหมายที่จะช่วยปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยยึดการพัฒนาตัวคนเป็นอุดมการณ์สำคัญ มุ่งให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง มีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากที่สุด ตั้งแต่ขึ้นความคิดริเริ่มการวางแผน และการดำเนินงานโดยรัฐบาลจะให้ความช่วยเหลือในด้านงบประมาณ วิชาการ วัสดุและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่าง ๆ ซึ่งในการนี้จะต้องมีการประสานงาน ร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนอย่างใกล้ชิดควบคู่กันไปด้วย โดยเหตุที่พระภิกษุเป็นผู้นำท้องถิ่นที่ประชาชนเคารพนับถือ เป็นที่พึ่งของประชาชนในทางศาสนาและเป็นผู้มีบทบาท สำคัญในการรวมประชาชนให้เป็นปึกแผ่น โดยยึดมั่นในคำสอนทางศาสนาและอยู่ร่วมกันภายใต้ระบอบศีลธรรม และจารีตประเพณีอันดีงาม พระภิกษุจึงเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาชุมชน เพื่อช่วยให้ประชาชนเกิดความพร้อมเพรียง เสียสละ ร่วมมือร่วมใจกันรับผิดชอบต่องานพัฒนาชุมชนของตนเอง รัฐบาลจึงได้ขอความร่วมมือจากพระภิกษุในหมู่บ้านให้เป็นผู้ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับประชาชน โดยการวางแผนทางปฏิบัติสำหรับพระภิกษุไว้คือ ^๑

๑. อบรมสั่งสอนประชาชนให้รู้จักการเสียสละ เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ส่วนรวม

๒. กระตุ้นประชาชนให้เกิดความรู้สึกรักยึดมั่นต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

๓. นำประชาชนสละแรงงานร่วมกันสร้างสาธารณสมบัติของวัดและหมู่บ้าน

๔. พัฒนาวัดเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางของประชาชนในด้านสังคมและวัฒนธรรม

๓. ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ เองได้แก่ การขาดความรู้และข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พฤติกรรมของพระสงฆ์ ที่มีความสมถะน้อยลง และประชาชนเข้า วัดน้อยลง

๔.๓ สรุป

บทบาทของพระสงฆ์ไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันเริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัยพระสงฆ์มีบทบาทด้านอบรมศีลธรรมแก่ประชาชน ทางด้านวรรณกรรมโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้อุปถัมภ์ และมีการสร้างวัดในทางพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นก็มีบทบาทคล้ายๆ กันแต่พอมาถึงตอนปลายของกรุงศรีอยุธยาก็เกิดศึกสงครามขึ้น ทำให้พระสงฆ์หันมาให้ความสนใจประชาชนโดย

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายจันทร์ สีหาร บ้านเลขที่ ๑๐๗ ม. ๑๓ ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี, วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

การเน้นหนักไปทางด้านเครื่องรางของขลัง ในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงโดยราชกาลที่ ๕ ได้ปฏิรูปสังคมในหลาย ๆ ด้านโดยเฉพาะโรงเรียนได้ย้ายออกจากวัดอย่างชัดเจนและพระสงฆ์ก็มีบทบาทในการสอนทั้งทางโลกและทางธรรมแก่ประชาชน ในปัจจุบันบทบาทพระสงฆ์มีความหลากหลายขึ้นเพราะเป็นยุคแห่งเทคโนโลยี พระสงฆ์ต้องพัฒนาตนเองขึ้นเพื่อให้รู้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมบทบาทหลักของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาปัจจุบันมีพัฒนาการแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนามี ๒ แบบ คือ แบบเชิงรุก จะได้เป็นประโยชน์ในการบริหารคณะสงฆ์ตามพันธกิจของคณะสงฆ์ไทยที่วางแผนไว้ ลักษณะการเผยแผ่เชิงรุกเป็นความจำเป็น แต่ละยุคแต่ละสมัยพระภิกษุสงฆ์ในอดีตทำการเผยแผ่เชิงรุกด้วยการเป็นครูสอนเด็กและเยาวชน เพราะวัดในอดีตทำหน้าที่เป็นโรงเรียนเป็นสถานสงเคราะห์ แบบเชิงรับ จะได้เป็นประโยชน์แนวทางการเผยแผ่ในเชิงรับ เช่น รับการเทศนาธรรม รับการบรรยายธรรม เมื่อวิเคราะห์โดยภาพรวมหลักของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาปัจจุบันมีพัฒนาการจากการศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วปฏิบัติตามแบบเถรวาทดั้งเดิม พร้อมทั้งนำหลักคำสอนมาเผยแผ่ให้ประชาชน สำหรับพระภิกษุสงฆ์ไทยยังมีบทบาทหลักทางพระธรรมวินัยและตามพันธกิจของงานคณะสงฆ์ไทยต้องรับผิดชอบ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยตรงและต้องปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ได้มองวิธีการเผยแผ่ธรรมะแบบเชิงรุกเชิงรับใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตเป็นเครื่องมือ และการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามทางพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงในประเทศไทยต่อไป

แนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ที่ได้จากการสัมภาษณ์คือพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน จากการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นเชิงคุณภาพ พบว่า บทบาทการทำหน้าที่ของพระสงฆ์ที่เห็นเป็นรูปธรรม คือการส่งเสริม ด้านศีลธรรม จริยธรรม สามัคคีธรรม และหลักปฏิบัติตามทางสายกลาง เพื่อนำไปสู่ความพองามพอกินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบในการดำเนินการ มีทั้งที่พระสงฆ์ดำเนินการ ด้วยตนเองโดยตรง ที่พระสงฆ์ดำเนินการโดยอาศัยการมีส่วนร่วมร่วมของชุมชน ในภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคมทั่วไปที่พระสงฆ์ดำเนินการเอง เช่น การเทศนาในวันธรรมสวนะและวันสำคัญทางพุทธศาสนาต่างๆ ส่วนที่พระสงฆ์ดำเนินการโดยอาศัยการมีส่วนร่วมร่วมของชุมชนในภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องในสังคมทั่วไป เช่น การจัดอบรมเพื่อให้ความรู้ด้านต่างๆ

การจัดกิจกรรมเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ผลจากการกระทำตามบทบาทดังกล่าวของพระสงฆ์นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดสภาพแวดล้อมบ้านเรือนให้สะอาด การสร้างความอบอุ่นในครอบครัว การออมเพื่ออนาคต การเสริมสร้างชุมชนปลอดภัยแบบพอเพียง การเสริมสร้างความสงบสุข เอื้ออาทร ไม่มีการทะเลาะวิวาทบาดหมางกันภายในชุมชน และการส่งเสริมให้ประชาชนปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้มีความสุขทั้งกายและใจมีงานทำมีรายได้พออยู่พอกิน มีสภาพแวดล้อมชุมชนที่สะอาด และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ปัญหาและอุปสรรคของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์เอง ได้แก่ การขาดความรู้และข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พฤติกรรมของพระสงฆ์ ที่มีความสมถะน้อยลง และประชาชนเข้า วัดน้อยลง